

O POSLOVANJU MLJEKARA U SRH GODINE 1979.

Matej MARKEŠ, dipl. inž., Zagreb

1. Uvod

U toku prethodne, 1979. godine ostvarili su mljekarski radnici u SRH značajne rezultate i uspjehe. Usprkos poteškoćama u opskrbi nekim reprodukcionim materijalima, pa i mlijekom kao osnovnom sirovinom, ostvarena je visoka proizvodnja i povoljni financijski rezultat. Iako između pojedinih radnih organizacija ima znatnijih razlika, a i tokom godine poslovanje se nije odvijalo planski i ravnomjerno, grupacija je, promatrana u cijelosti dala značajan doprinos redovitoj opskrbi stanovništva hranom.

2. Otkup mlijeka i mlječnih proizvoda

2.1. Otkupljene količine mlijeka i mlječnih proizvoda

Tokom 1979. godine mljekare SRH ostvarile su ukupan promet mlijeka u visini 476.712 tis. litara, što je za 1.8% više nego u 1977. godini (467.476 tis. litara). Pri tom je promet mlijeka iz društvenog sektora iznosio 79.094 tis. litara, ili 3.6% više, a otkup od individualnih poljoprivrednih domaćinstava 397.618 tis. litara, ili za 1.6% više nego prethodne godine. Učešće društvenog sektora — uključivo i međupromet između mljekara — iznosi 16.6% u ukupnom prometu mlijeka preko mljekara (16.3% u 1978. god.).

Ukupan otkup mlijeka u Jugoslaviji godine 1979. iznosio je 1.312,20 mil. litara, ili 1.6% više nego u prethodnoj godini. Budući da je otkup u SRH povećan za 1.8%, to je i učešće SRH u jugoslavenskom otkupu povećano na 36.3%, prema 36.1% u prethodnoj godini.

Mljekarske organizacije s područja SR Hrvatske otkupile su s područja drugih SR 32.286 tis. litara što je za 9.3 mil. litara manje nego u prethodnoj 1978. godini.

Prosječan dnevni otkup bio je 1.313 tis. litara. Maksimalne dnevne količine bile su u mjesecu rujnu — 1.557 tis. litara, a minimalne u veljači — 1.125 tis. litara.

Zbog stagnacije otkupnih cijena u 1978. i prvoj polovici 1979. godine nastaje usporavanje otkupa, s vjerojatnim negativnim uticajem i na proizvodnju. Naknadnim povećanjem otkupnih cijena nije bilo više moguće nadoknaditi smanjeni otkup u prvom polugodištu, što se odrazilo i na ukupne godišnje količine.

Varijabilnost otkupa mlijeka od individualnih proizvođača je skoro ista (6.9 do 9.8% mjesečno) kao i kod proizvođača društvenog sektora (6.8—9.9% mjesečno). Iz toga proizlazi da i individualni proizvođači, kao i oni iz društvenog sektora vode računa o pravilnoj ishrani, pripustu i telenju, u cilju što ravnomjernije proizvodnje i isporuke mlijeka mljekarima.

Osim mlijeka mljekare su otkupile od drugih proizvođača ove količine mlječnih proizvoda:

vrhnje — domaće	192 tis. litara
sirevi — domaći	3.127 tona
punomasno mlijeko u prahu — domaće	129 tona
obrano mlijeko u prahu — domaće	369 tona
maslac — domaći	252 tona
maslac — uvozni	1.087 tona

2.2. Vrijednost i otkupne cijene mlijeka i mlječnih proizvoda

Ukupna vrijednost otkupljenog mlijeka u 1979. godini uz procjene za »Dukat« i Siranu Pag iznose 2.321.170 tis. dinara. Od toga su primili individualni proizvođači 1.883.304 tis. dinara, (81⁰/₀), a ostalo (437.866 tis. dinara) proizvođači društvenog sektora.

Prosječna otkupna cijena mlijeka u 1978. godini iznosila je 4.86 dinara za 1 litru. Dok je individualnim proizvođačima isplaćeno prosječno 4.74 dinara za 1 litru mlijeka društvenim proizvođačima plaćeno je po 4.88 do 6.06 dinara za 1 litru.

U cijene nisu uračunate premije koje proizvođači primaju za isporučeno mlijeko mljekarama.

Pojedine mljekarske organizacije imaju različite otkupne cijene. Najviše imaju primorske mljekare, dok kontinentalne mljekare imaju niže otkupne cijene.

Prosječna otkupna cijena u 1979. godini rezultira iz nižih cijena u prvom polugodištu i viših u drugom. Do konca lipnja prosječne otkupne cijene temeljile su se na propisanoj vrijednosti »masne jedinice« u iznosu od 1.18 dinara. Odatle otkupna cijena mlijeka s 3.6⁰/₀ masti iznosi (1.18 x 3.6) 4.248 dinara za 1 litru. Kao rezultat društvenog dogovora na nivou Jugoslavije stupile su na snagu početkom II polugodišta povećane otkupne cijene i to 1.81 dinar za 1 m. j. Rezultat takvog povećanja je prosječna otkupna cijena za 1 litru mlijeka s 3.6⁰/₀ masti ukupno 6.516 dinara. Povećanje je iznosilo 53.4⁰/₀.

Takovo skokovito povećanje otkupne cijene mlijeka, koje su stagnirale više od godinu i pol dana na istom nivou, odrazilo se je i na skokovito povećanje prodajnih cijena mlječnih proizvoda.

Ukupna vrijednost otkupljenih mlječnih proizvoda iznosi 312.624 tis. dinara. U tomu učestvuje vrijednost sireva s 197.254 tis. dinara (63⁰/₀), a ostalo otpada na vrhnje, maslac i mlijeko u prahu.

Vrijednost uvezenog maslaca iznosi 78.090 tis. dinara, a prosječna mu je cijena 71.84 dinara. Cijene po kojima su pojedine mljekare kupovale mlječne proizvode su vrlo različite, zavisno o kvaliteti i komercijalnim uvjetima otkupa.

Ukupna vrijednost otkupljenog mlijeka (2.321.170) i mlječnih proizvoda (312.624) iznosi 2.633.794 tis. dinara. Iste godine (1979) iznosila je vrijednost otkupljenog mlijeka i mlječnih proizvoda u Jugoslaviji ukupno 6.590.000 tis. dinara, tako da vrijednost otkupa u SRH iznosi oko 40⁰/₀ vrijednosti ukupnog jugoslavenskog otkupa.

Radi usporedbe navodimo da je vrijednost otkupljenog mlijeka i mlječnih proizvoda u Jugoslaviji 1979. godine iznosila 38.4% vrijednosti otkupljenih žitarica (17.156 mil.) i oko 20% vrijednosti otkupa stoke (33.680 mil. dinara).

Preračunamo li uvezenu količinu maslaca u mlijeko, proizlazi, da bi bilo dovoljno oko 26 mil. litara mlijeka za proizvodnju 1.087 tona maslaca. To je nešto više od 5% otkupljene količine mlijeka u 1979. godini i po tome nije nedostižna količina.

Osim maslaca, moglo bi se iz te količine proizvesti i oko 2.000 tona obranog mlijeka u prahu. Budući da su oba proizvoda potrebna za prehranu ili reprodukciju, uvoze se iz inozemstva, a stimulacijom proizvodnje i otkupa mlijeka mogli bi se proizvesti u zemlji te time uštediti ionako nedostatnih deviza za potrebnije svrhe. To bi mogao biti značajan i trajan doprinos mljekarske industrije stabilizaciji privrede i smanjenju uvoza, zamjenom uvoznih proizvoda domaćima.

3. Proizvodnja mlječnih proizvoda

3.1. Kvantitativni pokazatelji

U toku 1979. god. mljekarska industrija SR Hrvatske proizvela je značajne količine mlječnih proizvoda.

Radi usporedbe kretanja navodimo proizvodnju tokom posljednje 3 godine po osnovnim grupama proizvoda:

Grupa proizvoda	1979.	1978.	1977.	$\frac{1979}{77}$
Konzumno mlijeko	218.787	190.676	162.410	134.7
Kiselo mlječni proizvodi	28.084	21.144	18.476	152.0
Slatki mlječni napitci	6.266	6.798	4.029	155.5
Polutvrđi i tvrđi sirevi	12.682	12.389	12.237	103.6
Svježi i meki sirevi	2.968	2.080	1.782	166.6
Topljeni sirevi	5.675	5.487	5.628	100.8
Konzumno vrhnje	10.921	9.468	7.880	138.6
Kond. i evap. mlijeko	782	960	552	141.7
Mlijeko u prahu (punom. i obr.)	4.320	3.465	8.660	49.9
Maslac i maslo	1.864	2.815	3.798	49.1
Smrznuti proizvodi	8.612	5.010	...	...
Ostali ind. ml. proizvodi	2.449	3.462	11.611	21.1

Usporedni 3-godišnji pregled proizvodnje pokazuje stalan porast proizvodnje nekih mlječnih proizvoda, stagnaciju proizvodnje drugih i nazadovanje trećih. U prvu grupu proizvoda s visokim rastom proizvodnje (za 35—67% tokom 3 godine) pokazuju: svježi i meki sirevi, kiselo mlječni proizvodi, slatki mlječni napitci, konzumno vrhnje i konzumno mlijeko. Svi ovi proizvodi imaju povoljan plasman na tržištu, cijene u skladu s troškovima proizvodnje, a tehnologija i oprema omogućuju visoku serijsku proizvodnju. Nema uskladištenja proizvoda, pa je i s tog stanovišta proizvodnja interesantna.

Drugu grupu proizvoda kod kojih tokom tri minule godine proizvodnja stagnira sačinjavaju: polutvrđi, tvrđi i topljeni sirevi. Tehnološki problemi uskladištenja, ambalažni materijali (uvozna alufolija) i dr. doveli su do stagnacije proizvodnje ovih proizvoda tokom promatranog razdoblja.

Osjetljivo je smanjena proizvodnja mlijeka u prahu i maslaca, iako su upravo ovi proizvodi najinteresantniji u eri ekonomske stabilizacije i uravnoteženja platne bilance s inozemstvom.

Promatramo li sezonsku varijabilnost proizvodnje, uočivo je da je ona najmanja kod konzumnog mlijeka, a najveća kod proizvodnje sladoleda.

Kod nas se još uvijek troši najviše sirovine — mlijeka za proizvodnju konzumnog mlijeka (45.9%). Pored toga znatne se količine mlijeka troše na proizvodnju sireva — tvrdih 28.8% te svježih i mekih 5.2% tj. ukupno 34% od količine otkupljenog mlijeka. Na proizvodnju mlijeka u prahu utrošeno je manje od 10% (9.0%), dok su ostale količine utrošene na proizvodnju fermentiranih proizvoda (5.1%), kondenziranog i evaporiranog mlijeka, te drugih proizvoda.

3.2. Prodajne cijene mlječnih proizvoda

Početkom II polugodišta 1979. godine nastupile su i promjene prodajnih cijena mlječnih proizvoda, kao posljedica povećanja otkupnih cijena mlijeka, zatim energije, reprodukcioni i ambalažni materijala i dr.

Prosječne prodajne cijene mlječnih proizvoda na početku i na koncu godine — prema podacima mljekara — bile su slijedeće:
(u din za 1 lit ili kg)

Proizvod	1. I 1979.	31. XII 1979.	Povećanje %
Pasteriz. mlijeko u nepovr. ambal.	6.32	10.01	158
Konzumno vrhnje	29.67	42.11	142
Jogurt	12.09	17.47	144
Maslac	77.58	112.14	145
Punomasno mlijeko u prahu	43.05	62.78	146
Sir ementalac	61.06	99.00	162
Sir grojer 45%	62.70	90.00	144
Sir ribanac	85.00	135.00	159
Sir svježi domaći	23.72	35.62	150
Sir topljeni (u kut.)	56.83	90.00	158

Kod razmatranja otkupnih cijena mlijeka navedeno je da su one porasle za 153.38%, pa su prodajne cijene mlječnih proizvoda porasle približno u istom omjeru.

Prodajne cijene imale su isprva negativan odraz na plasman proizvoda budući da kupci nisu očekivali tako visoki skok cijena. Međutim, potkraj godine plasman proizvoda je bio skoro normalan, tako da nije bilo većih zaliha neprodane robe, kao posljedice povećanja prodajnih cijena.

4. Zaposleno osoblje i produktivnost rada

Ukupan broj zaposlenih na koncu godine 1979. bio je 4.536 radnika. Povećanje prema prethodnoj godini iznosi 220 zaposlenih ili 4.85%. Ovako visoka stopa zapošljavanja skoro trostruko premašuje porast otkupa mlijeka, što se je negativno odrazilo na produktivnost rada.

Usporedimo li kvalifikacionu strukturu zaposlenih u mljekarama u godinama 1979. i 1975. uočive su promjene nastupile tokom posljednjih godina. (odnosi u ‰)

God.	VKV	KV	PKV	NKV	Dr	Mr	VSS	VŠS	SSS	NSS	UKUPNO
1979.	5.4	27.9	13.5	29.7	...	0,1	4.9	2.3	14.5	1.7	100.00
1975.	6.7	29.5	18.3	23.6	...	...	5.1	3.6	11.7	1.5	100.00

Iz pregleda je vidljivo smanjenje učešća visoko kvalificiranih, kvalificiranih i priučenih radnika, kao i onih s visokom i višom stručnom spremom, a povećava se učešće nekvalificiranih radnika, kao i onih sa srednjom i nižom stručnom spremom. Kod neprekidnog povećanja opremljenosti rada, sve veće mehanizacije, pa i automatizacije pojedinih procesa moglo bi se očekivati porast stručnosti radnika, što se ne može uočiti tokom promatranog razdoblja.

Tokom posljednje tri godine (1977.—79.) produktivnost rada u mljekarama neprestano opada, ako se broj zaposlenih uspoređuje s otkupom mlijeka. Označimo li produktivnost rada 1977. godine indeksom 100, on je u 1978. godini iznosio 95.3, a 1979. godine 91.4‰. Obzirom na povećanje opremljenosti rada i povećanje kapaciteta opreme bilo bi za očekivati porast količina prerađenog mlijeka po radniku, a nastaje upravo obrnuti proces. Na tom području, uz određene zahvate i poboljšanju unutrašnje organizacije rada, mogu se očekivati znatni uspjesi svih radnih organizacija.

Osim radnika zaposlenih u mljekarama, znatan broj više od 2 tisuće zaposleno je sa skraćenim radnim vremenom (2—4 sata dnevno) na poslovima sabiranja mlijeka. Ovo su najčešće radnici zadruga ili poljoprivrednih dobara ili drugih radnih organizacija. Zbog odgovornih dužnosti pri rukovanju i primarnoj obradi mlijeka, bilo bi nužno posvetiti više pozornosti njihovom dopunskom stručnom obrazovanju, što bi bilo od interesa za sve mljekarske radne organizacije.

5. Investiciona ulaganja

U toku 1979. godine mljekarske radne organizacije u SR Hrvatskoj izvršile su visoka investiciona ulaganja. Bez podataka za tri radne organizacije iskazane su ukupne investicije u visini 239.133 tisuća dinara (blizu 24 milijarde st. d.). Od toga otpada 83.430 tis. dinara (35‰) na građevine, 131.337 tis. dinara (55‰) na opremu i 24.366 tis. dinara (10‰) za ostale investicione namjene.

Investiciona ulaganja su angažirana najvećim dijelom za nabavku nove opreme koja služi za proširenje asortimana i povećanje proizvodnje. Manji dio investicionih sredstava za opremu korišten je za proširenje i obnovu voznog parka, te rekonstrukciju i povećanje kapaciteta energetske opreme — toplinske i rashladne — da bi se otklonila uska grla koja koče povećanje proizvodnje.

6. Transportna sredstva i transport

Mljekarske radne organizacije raspolažu značajnim voznim parkom, a pored toga iznajmljuju izvjestan broj vozila od društvenih organizacija i privatnika.

Trideset osobnih vozila prešlo je 781 tis. km ili 26 tisuća km po vozilu prosječno godišnje.

Ukupan broj teretnih vozila (295) i hladnjača (117) iznosi 412 komada. Ukupna nosivost vozila iznosi 1.816 tona ili prosječno 4.4 tone po vozilu. Prevezla su 473.525 tona robe, odnosno 1.149.33 tona prosječno po vozilu godišnje — kroz 363 dana u godini — prosječno 3.17 tona po vozilu prosječno dnevno. To znači da su sva vozila tokom čitave godine bila prosječno iskorištena sa 72% svog kapaciteta, što predstavlja vrlo visoki stupanj iskorištenosti vozila. Ovakav se prosjek može ostvariti samo uz puno ulaganje radnika — vozača, kao i radnika koji rade na održavanju voznog parka.

U toku 1979. godine kamioni i hladnjače mljekara prešli su ukupno 13.745 tis. km, odnosno prosječno dnevno 91.9 km po vozilu (u oba smjera).

Osim vlastitog voznog parka mljekare su se koristile i najmljenim vozilima, koji su prevezla 64.988 tona raznih proizvoda na prosječnu udaljenost od 157.5 km prosječno dnevno.

7. Uređaji za hlađenje mlijeka

Uređaji za hlađenje mlijeka na sabirnim mjestima postepeno pokrivaju čitavu otkupnu mrežu mljekara. Na području za otkup mlijeka pokraj 1979. godine bilo je u SRH 2.029 rashladnih uređaja za mlijeko. Ukupna zapremina rashladnih uređaja (laktofriza) iznosila je 1.021.450 litara ili prosječno 503 litre po uređaju. Maksimalan dnevni otkup iznosio je 1.557.300 lit. dnevno, što znači da kapaciteti rashladnih uređaja omogućuju hlađenje 65.6% količina otkupljenog mlijeka u »špic« sezone.

Potrebno je istaknuti da su pojedina poduzeća različito opremila svoju otkupnu mrežu rashladnim uređajima. Kod nekih su kapaciteti uređaja bili veći od maksimalnog dnevnog otkupa, kod nekih je moguće hladiti jednu do dvije trećine otkupljenog mlijeka, kod nekih manje od 10%, a pet mljekara još nema instaliranih rashladnih uređaja za hlađenje otkupljenog mlijeka na sabirnim mjestima.

Sadašnji velik broj rashladnih uređaja — postavljen uglavnom nastojanjima mljekarskih radnih organizacija — iziskuje angažiranje specijaliziranih kadrova za održavanje rashladne tehnike, kao i kadrova za rukovanje, koji se također odražavaju na produktivnost rada.

8. Sredstva i uspjeh u poslovanju

8.1. Poslovna sredstva

Dvanaest mljekarskih radnih organizacija — za neke nema podataka raspolagale su u 1979. godini poslovnim sredstvima u visini od 2.477.652 tis. dinara što je za 27% više nego u prethodnoj godini (1.940.639).

Nabavna vrijednost osnovnih sredstava u funkciji kod 14 radnih organizacija bila je 31. XII 1979. godine ukupno 2.022.436 tis. dinara ili za 40% veća nego prethodne godine.

Ekonomski je vrlo povoljno što su poslovna sredstva izvan funkcije vrlo mala i prema podacima za 13 radnih organizacija ova sredstva čine svega oko 1.2% vrijednosti njihovih osnovnih sredstava u funkciji.

Sadnja vrijednost osnovnih sredstava u funkciji iznosi na koncu 1979. godine ukupno 955.413 tis. dinara, a od nabavne vrijednosti otpisan je iznos 1.067.023 tis. dinara ili 52%. Pritom su oruđa otpisana s 59.3%, a ostala osnovna sredstva s 38.4% od nabavne vrijednosti.

Investicije u toku dosegle su potkraj 1979. godine vrijednost od 440.493 tis. dinara i biti će potrebni znatni napori u 1980., a eventualno i kasnije, da se započete investicije i dovrše.

Ukupna aktiva kod 13 radnih organizacija iznosila je na koncu 1979. godine 3.254.466 tis. dinara koliko i njihova pasiva. Trajni i dugoročni iznosi poslovnih sredstava najvećim dijelom učestvuju u strukturi sredstava, dok su kratko i srednjoročni izvori poslovnih sredstava znatno manji.

8.2. Poslovni uspjeh

Razmatrajući poslovni uspjeh mljekarskih radnih organizacija u 1979. godini na osnovu nekih ekonomskih pokazatelja, može se poslovanje ocijeniti uspješnijim nego u prethodnoj, 1978. godini.

Šesnaest (16) radnih organizacija, o kojima se raspolaže pokazateljima, ostvarilo je ukupan prihod 5.840.801 tis. dinara, što je za 13.9% više nego u prethodnoj godini (5.127.653 tis.).

Ukupno utrošena sredstva iznose 4.729.398 tis. dinara, a dohodak 1.111.403 tis. dinara. Utrošena sredstva porasla su prema prethodnoj godini za 8.7%, dok je dohodak povećan za 43.2%. Obaveze iz dohotka — iako u ukupnom iznosu povećane — znatno su smanjene u odnosu na dohodak prema prošloj godini. One su u 1978. godini iznosile 32.4% od dohotka, a u 1979. godini svega 25.9% od dohotka.

Uslijed povećanog dohotka, a smanjenih obaveza iz dohotka porastao je čisti dohodak prema prošloj godini za 47% i iznosio je 823.758 tis. prema 560.492 tis. dinara.

Akumulacija kod promatranih radnih organizacija iznosila je 1979. godine 2.35 puta više nego u prethodnoj godini.

Takova kretanja omogućila su povećana izdvajanja za stambenu izgradnju, zajedničku potrošnju, kao i za osobne dohotke.

Sredstva čistih osobnih dohodaka povećana su na 269.046 tis. dinara od 220.619 tis. (22%).

Prosječna korištena poslovna sredstva iznosila su u 1979. godini 2.124.075 tis. dinara ili 28% više nego u prethodnoj godini (1.649.082 tis.).

8.3. Neki usporedni pokazatelji o poslovanju u 1979.

U godini 1979. iznosio je dohodak po radniku 256 tis. dinara prema 186 tis. dinara u prethodnoj godini, a čisti dohodak 190 prema 134 tis. dinara.

Dohodak je iznosio 42% od prosječno korištenih poslovnih sredstava (prema 39% u 1978), a 23.5% od ukupno utrošenih sredstava (prema 17.8%).

Akumulacija je iznosila 20.4 od dohotka (prema 12.2%), odnosno 8.7% od prosječno korištenih poslovnih sredstava (prema 4.7%).

Čisti osobni dohoci po radniku u 1979. godini iznosili su prosječno za promatrane radne organizacije — 6.469 dinara mjesečno, što je za 18,7% više nego u 1978. godini (5.451 din. mjesečno). Osobni dohoci i sredstva zajedničke potrošnje mljekarskih radnika SRH u 1979. godini iznosila su 10.754 dinara prosječno mjesečno (prema 7.193).

Ukupan prihod prema utrošenim sredstvima iznosio je 123.5% (prema 117.8% u prethodnoj godini), što pokazuje uspješnost plasmana proizvoda u odnosu na vrijednost utrošenih sredstava.

Dohodak u 1979. godini povećan je za 43.2% prema 1978. god.

Nabavna vrijednost osnovnih sredstava po zaposlenom neprekidno raste i iznosila je u 1979. god. prosječno 489 tis. din (prema 362 u prethodnoj godini).

Nabavna vrijednost oruđa za rad iznosila je u 1979. god. 335 tis. din po zaposlenom (prema 242 tis. din u 1978. god.). Potrebno je istaknuti da unapređenje opremljenosti rada nije rezultiralo srazmjernim pokazateljima unapređenja produktivnosti rada.

Akumulacija u odnosu na čisti dohodak bila je u 1979. god. 22.3% (prema 13.9% u 1978), a akumulacija s amortizacijom iznosila je 14.1% (10.3) od prosječno korištenih poslovnih sredstava.

Prosječno korištena poslovna sredstva po zaposlenom iznosila su 1979 god. 615 tis. din (prema 490 tis. u 1978).

Izdvajanja iz OD po radniku iznosila su u 1979. god. prosječno 3.425 din mjesečno, dok su obaveze iz dohotka po radniku iznosile 5.518 din.

Dok svi pokazatelji o poslovanju u 1979. god. pokazuju veću uspješnost poslovanja u ovoj nego u prethodnoj godini, samo jedan od njih pokazuje drugačija kretanja. Ukupan prihod prema prosječno korištenim poslovnim sredstvima iznosio je 218% u 1979. god, a 223% u 1978, što pokazuje da su poslovna sredstva u 1979. god. bila nešto manje uspješno korištena, nego u prethodnoj.

Za analizu poslovanja svake pojedine radne organizacije ima mnogo usporednih pokazatelja. Uočavajući uspješnija ili manje uspješna kretanja na pojedinim sektorima poslovanja radni ljudi će moći razviti široke inicijative za daljnje i još uspješnije poslovanje svojih radnih organizacija, te time podići svoj osobni i društveni standard u složenim društvenim uvjetima rada.